

BIJBELS GRIEKS LES 9

9.1 Van bijvoeglijk naamwoord naar zelfstandig naamwoord.

Door middel van het lidwoord is *substantivering* van een bijvoeglijk naamwoord mogelijk. Bekijkt u maar de volgende voorbeelden.

bijvoeglijk naamwoord	zelfstandig naamwoord
πτωχος = arm	οἱ πτωχοι = de armen
ἐλεημων = barmhartig	οἱ ἐλεημονες = de barmhartigen

Weer een nieuwe verbuigingsgroep

De stap van πτωχος naar οἱ πτωχοι was waarschijnlijk duidelijk.

De stap van ἐλεημων naar οἱ ἐλεημονες waarschijnlijk niet.

U moet namelijk eerst de verbuiging van ἐλεημων leren!

Deze verbuigingsgroep bevat woorden waarvan de stam op een *medeklinker* eindigt. Zo eindigt de stam van ἐλεημων op een *v*, want de stam is ἐλεημων. De stam van πνευμα eindigt op een *τ*, want de stam is πνευματ (Zie de voorbeelden in de onderstaande tabel.)

lidwoord ἰσ	stam op v	stam op vt	stam op τ, ρ	lidwoord ἰσ	stam op τ
ὁ	ἐλεημων	λεων	πατηρ	το	πνευμα
του	ἐλεημονος	λεοντος	πατρος	του	πνευματος
τω	ἐλεημονι	λεοντι	πατρι	τω	πνευματι
τον	ἐλεημονα	λεοντα	πατερα	το	πνευμα
οἱ	ἐλεημονες	λεοντες	πατερες	τα	πνευματα
των	ἐλεημωνων	λεοντων	πατερων	των	πνευματων
τοις	ἐλεημοσι	λεουσι	πατρασι	τοις	πνευμασι
τους	ἐλεημονας	λεοντας	πατερας	τα	πνευματα

Hoe weet u nu dat zo'n woord zo verbogen moet worden?

In een woordenlijst of woordenboek zijn deze woorden als volgt genoteerd:

ἐλεημων, -ονος

λεων, -οντος

πατηρ, -(ε)ρος

Achter het woord staat de uitgang van de *gen. ev.*!

BIJBELS GRIEKS LES 9

Voorbeelden

In het woordenboek staat: ἡ εἰκὼν, -ονοσ = het beeld (de stam eindigt op een ν)

De verbuiging is dus dezelfde als die van ἐλεημων

In het woordenboek staat: το σωμα, -ατοσ = het lichaam (de stam eindigt op een τ)

De ververbuiging is dus dezelfde als die van το πνευμα = de geest, de Heilige Geest

Als we de tabel op de vorige bladzijde bestuderen, zien we dat bij de *dat. mv.* de laatste stamletter verdwijnt als deze een ν, τ is. Dit is ook het geval als de laatste stamletter een δ of een θ is. Voorbeeld: παις, παιδοσ = kind; de *dat. mv.* is dus παισι.

Oefenopdracht 1a

Schrijf van de volgende woorden de *dat. ev.* op.

a. ὁ δρακων, -οντοσ = de draak

c. ἡ αἷμα, -ατοσ = het bloed

b. ὁ Ἑλληνη, -ηνοσ = de Griek

d. ὁ καισαρ, -αροσ = de keizer

Oefenopdracht 1b

Schrijf van de volgende woorden de *dat. mv.* op.

ὁ ἀμπελων, -ωνοσ = de wijngaard

το θελημα, -ατοσ = de wil

ἡ ἐλπις, -ιδοσ = de hoop

ὁ μαρτυρ, -υροσ = de martelaar

φευγω = vluchten   φευγων = vluchtend (part. prs. **nom.** mnl. ev.)

We kunnen φευγων nu verder vervoegen als λεων!

φευγων = part. prs. **nom.** mnl. ev.

φευγοντες = part. prs. **nom.** mnl. mv.

φευγοντοσ = part. prs. **gen.** mnl. ev.

φευγοντων = part. prs. **gen.** mnl. mv.

φευγοντι = part. prs. **dat.** mnl. ev.

φευγουσι (ν) = part. prs. **dat.** mnl. mv.

φευγοντα = part. prs. **acc.** mnl. ev.

φευγοντασ = part. prs. **acc.** mnl. mv.

BIJBELS GRIEKS LES 9

9.2 De aoristus passief

In les 7 kwamen de begrippen *passief* en *actief* aan de orde. Daar las u dat “het huis *wordt* door vader *gebouwd*” een *passieve* zin is. Dit in tegenstelling tot de zin “Vader *bouwt* een huis” die een *actieve* zin is.

In het Grieks gebruikt men de aoristus passivum als men m.b.v. de aoristus een passieve zin wil maken. Zo betekent $\acute{\epsilon}\lambda\upsilon\text{-}\theta\eta\nu$: ik *werd* losgemaakt en $\acute{\epsilon}\kappa\rho\upsilon\beta\text{-}\eta\nu$: ik *werd* verborgen. U ziet: Er is een passivum $\text{-}\theta\eta\nu$, maar ook een passivum op $\text{-}\eta\nu$.

Zie verder volgende tabel.

aoristus passief op $\text{-}\theta\eta\nu$	aoristus passief op $\text{-}\eta\nu$
$\acute{\epsilon}\lambda\upsilon\theta\eta\nu$	$\acute{\epsilon}\kappa\rho\upsilon\beta\eta\nu$
$\acute{\epsilon}\lambda\upsilon\theta\eta\varsigma$	$\acute{\epsilon}\kappa\rho\upsilon\beta\eta\varsigma$
$\acute{\epsilon}\lambda\upsilon\theta\eta$	$\acute{\epsilon}\kappa\rho\upsilon\beta\eta$
$\acute{\epsilon}\lambda\upsilon\theta\eta\mu\epsilon\nu$	$\acute{\epsilon}\kappa\rho\upsilon\beta\eta\mu\epsilon\nu$
$\acute{\epsilon}\lambda\upsilon\theta\eta\tau\epsilon$	$\acute{\epsilon}\kappa\rho\upsilon\beta\eta\tau\epsilon$
$\acute{\epsilon}\lambda\upsilon\theta\eta\sigma\alpha\nu$	$\acute{\epsilon}\kappa\rho\upsilon\beta\eta\sigma\alpha\nu$
$\lambda\upsilon\theta\eta\nu\alpha\iota$ (infinitief) losgemaakt te worden	$\kappa\rho\upsilon\beta\eta\nu\alpha\iota$ (infinitief) verborgen te worden
$\lambda\upsilon\theta\eta\tau\iota$ (gebiedende wijs ev.) word losgemaakt	$\kappa\rho\upsilon\beta\eta\tau\iota$ (gebiedende wijs ev.) word verborgen
$\lambda\upsilon\theta\eta\tau\epsilon$ (gebiedende wijs mv.) word losgemaakt	$\kappa\rho\upsilon\beta\eta\tau\epsilon$ (gebiedende wijs mv.) word verborgen

Enkele voorbeelden van de aoristus passivum

Let op de laatste letter van de stam: $\kappa\tau\iota\zeta\omega$ aor.pss.: $\acute{\epsilon}\kappa\tau\iota\sigma\theta\eta\nu$ $\zeta + \theta$ wordt σ

$\lambda\omega\upsilon\omega$	= wassen	aor.pss.	$\acute{\epsilon}\lambda\omega\upsilon\theta\eta\nu$	
$\pi\omega\iota\epsilon\omega$	= maken, doen	aor.pss.	$\acute{\epsilon}\pi\omega\iota\eta\theta\eta\nu$	
$\pi\epsilon\mu\pi\omega$	= zenden, sturen	aor.pss.	$\acute{\epsilon}\pi\epsilon\mu\phi\theta\eta\nu$	N.B. $\pi + \theta$ wordt ϕ
$\acute{\alpha}\gamma\omega$	= leiden, voeren	aor.pss.	$\acute{\eta}\chi\theta\eta\nu$	N.B. $\gamma + \theta$ wordt χ
$\phi\upsilon\lambda\alpha\tau\tau\omega$	= bewaken	aor.pss.	$\acute{\epsilon}\phi\upsilon\lambda\alpha\chi\theta\eta\nu$	N.B. $\tau\tau + \theta$ wordt χ
$\psi\epsilon\upsilon\delta\omega$	= bedriegen	aor.pss.	$\acute{\epsilon}\psi\epsilon\upsilon\sigma\theta\eta\nu$	N.B. $\delta + \theta$ wordt σ
$\acute{\omicron}\nu\omicron\mu\alpha\zeta\omega$	= noemen	aor.pss.	$\acute{\omicron}\nu\omicron\mu\alpha\sigma\theta\eta\nu$	N.B. $\zeta + \theta$ wordt σ

BIJBELS GRIEKS LES 9

Deze vormen moet u leren!

γινωσκω	= kennen, weten	aor.pss.	ἐγνώσθην
ὄραω	= zien	aor.pss.	ὠφθην
γράφω	= schrijven	aor.pss.	ἐγράφην
εὕρισκω	= vinden	aor.pss.	εὔρεθην

Voorbeelden

ἐπεμφθη	= hij werd gestuurd
ἐφυλαχθητε	= jullie werden bewaakt
ὠφθησαν	= zij werden gezien
εὔρεθημεν	= wij werden gevonden
ψευσθηται	= bedrogen te worden
λουθητι	= word gewassen (ev.)!

Let op! De *infinitief* en de *gebiedende wijs* hebben geen augment!

Tenslotte het **participium aor. pss.**

	λυω
part. mnl.ev.nom.	λυθεις
part. mnl.ev.acc.	λυθεντα
part.mnl.mv.nom.	λυθεντες
part.mnl.mv.acc.	λυθεντας

Voorbeelden

λυθεις	= wordend losgemaakt
τους λυθεντες	= degenen die losgemaakt werden
ὁ εὔρεθεις	= degene die gevonden werd

Oefenopdracht 2

Vertaal.

a. ἐλυθη	d. ὠφθην
b. ἐγραφη	e. ὁ ψευσθεις
c. ἐπεμφθηται	f. ὀρω τον λυθεντα

BIJBELS GRIEKS LES 9

9.3 Joh. 1:14 : 20

Zo dat was de theorie voorlopig weer.

We gaan nu weer verder lezen in Johannes 1. Maar eerst moet u weer wat nieuwe woorden leren.

Nieuwe woorden

θεομαι	= zien, aanschouwen	πληρωμα	= volheid
ἡ δόξα	= eer, glorie, heerlijkheid	ἀντι + gen.	= over en weer, in plaats
ὡς	= (zo)als	οὐδεις	= niemand
ἐμπροσθεν + gen.	= voor	πωποτε	= ooit
μονογενους	= eniggeboren	ὦν	= part. mnl. ev. nom. van "zijn"
πληρης	= vol	ὁ κολπον	= de boezem
ὀπισω + gen	= na	ἐκεινος	= die
πρωτος	= eerder	ὄτε	= toen
		ὠμολογεω	= o.a. belijden

- We zetten het lezen weer voort. U gaat weer 7 verzen lezen. Als u er echt niet uit komt, kunt in uw Bijbel spieken. Komt u er met uw Bijbel nog niet uit, dan de vraag insturen. Veel succes!

14 και ὁ λογος σαρξ ἐγενετο, και ἐσκηνωσεν (heeft gewoond) ἐν ἡμιν (ons), και ἐθεασαμεθα την δοξαν, δοξαν ὡς μονογενους παρα (van) πατρος, πληρης χαριτος και ἀλητειας.

15 Ἰωαννης μαρτυρει περι αὐτου, και κεκραγεν (heeft geroepen), λεγων· οὗτος ἦν ὁν (van wie) εἶπον· ὁ ὀπισω μου ἐρχομενος, ἐμπροσθεν μου γεγονεν ὅτι πρωτος μου ἦν.

16 και ἐκ του πληρωματος αὐτου ἡμεις (wij) παντες (allen) ἐλαβομεν χαριν, ἀντι (voor) χαριτος·

17 ὅτι ὁ νομος δια Μωσεως ἐδοθη (is gegeven), ἡ χαρις και ἡ ἀληθεια δια Ἰησου Χριστου ἐγενετο.

BIJBELS GRIEKS LES 9

- 18 Θεον οὐδεις ἑώρακεν (heeft gezien) πωποτε· ὁ μονογενης υἱος ὁ ὢν εἰς τον κολπον του πατρος, ἐκεινος ἐξηγησατο (heeft Hem doen kennen).
- 19 και αὐτη (dit) ἐστιν ἡ μαρτυρια του Ἰωαννου, ὅτε ἀπεστειλαν (gezonden hadden) οἱ Ἰουδαιοι ἐξ Ἱεροσολυμων και Λευιτας, ἵνα ἐρωτησωσιν (zij vragen con.) αὐτον· συ τίς (wie) εἶ;
- 20 και ὠμολογησεν και οὐκ ἠρνησατο (Hij loochende), και ὠμολογησεν, ὅτι (= :) οὐκ εἰμι ἐγω ὁ Χριστος.

U doet er verstandig aan om na een week dit gedeelte nogmaals te lezen. Leer de woorden die u niet meer wist.

Enkele opmerkingen n.a.v. **Joh. 1:14 - 20**.

Ook in deze tekst stonden verschillende perfectata. We noemen er twee:

- **κεκραγεν** (heeft geroepen). U ziet weer de verdubbeling!
Het is een perfectumvorm van **κραζω** = roepen
Vervoeging: **κεκραγα** ,**κεκραγας** ,**κεκραγεν**, enz
- **ἑώρακεν** (heeft gezien). Hier is geen sprake van verdubbeling. De uitgang -**κεν** wijst echter wel op een perfectumvorm. Het is een perfectumvorm van **ὄραω** = zien
Vervoeging: **ἑώρακα**, **ἑώρακας** , **ἑώρακεν**, enz.

Opdracht 1

Doe met de volgende woorden uit **Joh. 1:14 : 20** als in het voorbeeld.

voorbeelden:

- **κοσμον** = mnl. acc. ev. van **κοσμος** = wereld
  - **ἦν** = imp. 3-e ps. ev. van **εἰμι** = zijn
a. ἐγενετο	e. πληρωματος
b. κεκραγεν	f. πατρος
c. ἐλαβομεν	g. μαρτυρια
d. ὠμολογησεν	h. κολπον

BIJBELS GRIEKS LES 9

9.4 Het persoonlijk voornaamwoord

In les 8 maakte u kennis met de *derde* persoon van het persoonlijk voornaamwoord .
Hier komt de *eerste* en de *tweede* persoon van het persoonlijk voornaamwoord aan de orde.
Leer ze goed!

naamval	1-e persoon	2-e persoon	naamval	1-e persoon	2-e persoon
nom. ev.	ἐγώ	σύ	nom. mv.	ἡμεῖς	ὕμεις
gen. ev.	ἐμοῦ	σοῦ	gen. mv.	ἡμῶν	ὕμων
dat. ev.	ἐμοί	σοί	dat. mv.	ἡμῖν	ὕμιν
acc. ev.	ἐμέ	σε	acc. mv.	ἡμᾶς	ὕμας

Voorbeelden:

κελευώ = dwingen; ἢ = of; τὸ δῶρον = het geschenk; τί ...; = waarom?

λυε καὶ σωζε ἡμᾶς. = Maak ons los en red ons.

τί οὐ πεμπουσι σε ἢ ἐμέ; = Waarom sturen zij jou of mij niet?

τί κελευει ὑμᾶς φευγειν; = Waarom beveelt hij jullie te vluchten?

τί ἐμοὶ ἀεὶ δῶρα φερεις; = Waarom breng je me altijd geschenken?

Opdracht 2

Vertaal!

φυλαττω = bewaken

- εὖ (goed) φυλαττομεν ὑμᾶς.
- τίς πολλακις (dikwijls) πεμπει σε;
- ὕμεις ἐπιστολην αὐτου φερετε.
- ἀλλὰ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν ὅτι ...
- οἱ πατερες ὑμων ἐφαγον (hebben gegeten) τὸ μαννα.
- εἰπέ μοι, τίς εἶ συ; ἐγὼ; Παυλος εἶμι· ἀλλὰ τίς συ;

BIJBELS GRIEKS LES 9

9.5 Klassieke achtergrondinformatie

Filosofen (2):

PLATO

Een citaat van Plato: $\sigma\omega\mu\alpha \sigma\eta\mu\alpha \acute{\epsilon}\sigma\tau\iota\nu$, het lichaam is een graf.
 $\sigma\omega\mu\alpha$ = lichaam, $\sigma\eta\mu\alpha$ = graf

Plato werd in 427 voor Chr. geboren als kind van aristocratische ouders. Hij had makkelijk kunnen opklimmen tot een machtige positie in de politiek, maar hij verafschuwde de politiek van zijn tijd. Een goede regering zou nooit een man als Socrates, Plato's leermeester, hebben laten terecht stellen. De tragische dood van zijn leermeester zette hem aan tot vernieuwende gedachten over de staat. Hij geloofde dat goede leiders niet geboren werden, maar door goed onderwijs gevormd. Daarom stichtte hij zijn eigen school: ἡ Ἀκαδημία, de Akademia. Deze school heeft meer dan 1000 jaar bestaan.

Wat leerde Plato zoal?

In deze les schenken we aandacht aan het hart van Plato's filosofie, zijn ideeën-leer.

Plato geloofde in twee werelden, nl. een onzichtbare wereld, waarin volmaakte "modellen" bestonden van alle dingen op aarde.

Daarnaast was er de zichtbare wereld, de wereld waarin Plato en ook wij leven. Deze zichtbare wereld is volgens Plato een wereld van schaduwen, afspiegelingen van een ideale wereld.

De ziel van een mens is afkomstig uit de onzichtbare wereld. Door de waarneming van de onvolmaakte dingen uit de zichtbare wereld wordt de ziel herinnerd aan volmaakte modellen uit de onzichtbare wereld. Daardoor ontstaat er een drang, een liefde naar de onzichtbare wereld, naar het eeuwige, naar het volmaakte. We kunnen de "modellen", Plato spreekt van ideeën, rangschikken. De hoogste idee is die van het goede, of van de godheid; daarheen streeft alles.

Oorspronkelijk bewoonde de ziel de sterren; als straf voor het verlangen naar het zinnelijke werd ze gekluisterd in het lichaam. Vandaar de uitspraak van Plato: het lichaam is een graf.

De verlossing van de ziel bestaat dus in de bevrijding van het lichamelijke.

Plato heeft veel invloed gehad op Augustinus en op het denken van heel de westerse cultuur tot nu toe. Zo was volgens Augustinus Plato de heidense denker die het dichtst tot het christendom genaderd is. Een van de oorzaken voor die hoge waardering is bijvoorbeeld Plato's opvatting dat de zichtbare wereld niet de enige, en zelfs niet de eigenlijke is. De onzichtbare, geestelijke wereld is de eigenlijke wereld, en daarop moet de mens zich richten. Dat zeiden de christenen hem (terecht) graag na.

BIJBELS GRIEKS LES 9

9.6 Het werkwoord δίδωμι

In vers 17 kwam u de werkwoordsvorm ἐδόθη (= is gegeven) tegen. ἐδόθη komt van het werkwoord δίδωμι dat *geven* betekent.

δίδωμι behoort tot de zogenaamde μι - werkwoorden.

Lang niet alle mogelijke vormen van dit werkwoord komen in de Bijbel voor. Daarom geven we alleen de praesens, het imperfectum en de aoristus activum.

praesens	imperfectum	aoristus actief
δίδωμι	ἐδίδουν	ἔδωκα
δίδως	ἐδίδους	ἔδωκας
δίδωσι(ν)	ἐδίδου	ἔδωκε(ν)
δίδομεν	ἐδίδομεν	ἔδωκαμεν
δίδοτε	ἐδίδοτε	ἔδωκατε
δίδοασιν	ἐδίδοσαν	ἔδωκαν
δίδου geb.wijs ev		δος geb.wijs ev
δίδοτε geb.wijs mv		δοτε geb.wijs mv
δίδοναι inf.		δουναι inf.

ἐδόθη = aor. pss. 3-e ps. ev.

Deze vorm komt 31 keer voor in de Bijbel!

Voorbeelden:

ὁ χρόνος = de tijd; μητε = en niet; ὁ τοπος = de plaats

δος = geef! (gebiedende wijs ev. aor.)

ἐδίδουν = ik gaf

ἔδωκαν = zij gaven, zij hebben gegeven

και ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα ... En Ik heb haar tijd gegeven, opdat ...

και ἐγὼ ζων αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς. En Ik geef hun het eeuwige leven.

μητε δίδοτε τοπον τῷ διαβόλῳ. En geef (mv.) de duivel geen plaats.

BIJBELS GRIEKS LES 9

Opdracht 3

Onthoud: ἀποδίδωμι = geven, afgeven, vergelden, med. verkopen
 ἐπιδίδωμι = aangeven; overgeven, uitleveren
 παραδίδωμι = overleveren

• **Vertaal:**

- ἐπιδίδου
- ἀποδοτε οὖν (dan) τὰ (hetgeen) καισαρος καισαρι και τὰ του Θεου τῷ Θεῷ.
- ἄρτον δὸς ἡμῖν
- τὸ βιβλίον δὸς ἔμοι.
- ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν (macht) τέκνα Θεοῦ γενεσθαι.
- και ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ.
- Ἰησοῦς δε εἶπεν αὐτῷ Ἰουδα, φιληματι (met een kus) τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδιδῶς;

Tenslotte de participia van het werkwoord δίδωμι

participia	praesens	aoristus activum
part.nml.ev.nom.	δίδους	δους
part.nml.ev.acc.	διδόντα	δόντα
part.nml.mv.nom.	διδόντες	δόντες
part.nml.mv.acc.	διδόντας	δόντας

Voor de boekdrukkunst werd de Bijbel of een deel ervan overgeschreven. Aan het eind van zo'n Bijbel-handschrift stond dikwijls een colofon, een "sluitsteen". Deze colofon dateert uit 862.

ἔλεος τῷ γραψαντι, κυριε
 σοφια τοῖς ἀναγινωσκουσι
 χαρις τοῖς ἀκουουσι
 σωτηρια τοῖς κεκτημενοις. ἀμην

Barmhartigheid aan hem die schreef, Heere,
 Wijsheid aan hen die lezen,
 Genade aan hen die horen,
 Heil aan hen die (dit boek) bezitten. Amen

aantekening: κεκτημενοις =
 part.perfectum dat. mnl.mv. van
 κεκτημαι =bezitten
 κεκτημαι = *perf.* van κταομαι

Einde van deze les

BIJBELS GRIEKS LES 9

Een extra opdracht Bestudeer en leer deze zinnestjes.

Φοβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ = Er is geen vrees in de liefde.

Ἔπαγε εἰς εἰρήνην = Ga heen in vrede.

Καρδια πιστευεται = Met het hart gelooft men.

Ἴδου ἔρχομαι ταχυ = Zie, Ik kom haastiglijk.

Ἐγω και ὁ πατηρ ἐν ἑσμεν = Ik en de Vader zijn één.

Μη δωτε ἅγιον τοις κυσιν = Geef het heilige de honden niet.

Πλειον Ἴωνα ὧδε = Meer dan Jona is hier.

Aantekeningen

καρδια – dat.! Daarom: *met* het hart

πιστευεται = wordt geloofd (prs.pss.), dus: gelooft men.

ἑσμεν – Let op!: De Grieken zeggen: **wij** zijn één.

τοις κυσιν dat. mv. van **κυων, κυνος** = hond (zie 9.1)

Antwoorden oefenopdrachten

Opdracht 1a

- δρακοντι
- Ἑλληνι
- αἱματι
- καισαρι

Opdracht 2

- hij werd losgemaakt
- het werd geschreven
- gezonden te worden
- ik werd gezien
- degene die bedrogen werd
- ik zie degene die losgemaakt werd

Opdracht 1b

- ἀμπελωσι **ν** verdwijnt
- ἐλπισι **δ** verdwijnt
- θελημασι **τ** verdwijnt
- μαρτυρι

BIJBELS GRIEKS LES 9**Antwoorden opdrachten****Opdracht 1**

- a aor. 3-e ps. ev. van **γίνομαι** = worden enz.
- b prf. 3-e ps. ev. van **κραζω** = roepen
- c aor. act. 1-e ps. mv. van **λαμβάνω** = ontvangen, krijgen
- d aor. act 3-e ps. ev. van **ὁμολογεω** = belijden
- e vrl. gen. ev. van **πληρωμα** = volheid
- f mnl. gen. ev. van **πατηρ** = vader
- g vrl. nom. ev. van **μαρτυρια** = getuigenis
- h mnl. acc. ev. van **κολπος** = boezem

Opdracht 2

- a Wij bewaken jullie goed.
- b Wie stuurt jou dikwijls?
- c Jullie brengen zijn brief.
- d Maar ik zei tegen jullie dat ...
- e Jullie vaders hebben het manna gegeten.
- f Zeg mij, wie ben jij? Ik? Ik ben Paulus. Maar wie ben jij?

Opdracht 3

- a Geef aan! / Geef over!/ Lever uit!
- b Geef dan aan de keizer wat van de keizer is en aan God het wat van God is.
- c Hij heeft hen macht gegeven kinderen Gods te worden
- d En hij gaf hem aan zijn vader.
- e Jezus zei tegen hem: “Judas, lever jij de Zoon des mensen over met een kus?”